

tatják a Varsói Szerződés baráti hadseregeit, szervezeti felépítésüket, fegyverzetüket, kiképzési, nevelési elveiket stb. E részek elolvasása után az olvasó meggyőződhet, hogy a Varsói Szerződés tagállamainak egyesített fegyveres ereje valóban méltó pajzsa a szocialista államok biztonságának, hú óra a világbékének.

Közismert az az elvi tétel, hogy a háború és a gazdaság között szoros, dialektikus összefüggés van. Éppen ezért érdeklődésre tarthat számot a könyv nyolcadik fejezete, amelyben a szerzők a szocialista államok gazdasági, tudományos és technikai együttműködését elemzik. Az eredmények bemutatásánál jól alkalmazzák azt a módszert, hogy azokat összehasonlítják a második oldal, a kapitalista világ adataival. Így válik meggyőzővé, hogy a Varsói Szerződés katonai szervezete mögött olyan gazdasági, technikai és tudományos bázis áll, amely napról napra egyre magasabb színvonalon képes biztosítani mindazon eszközöket, amelyek a szocialista országok hadseregei feladatainak ellátásához szükségesek. És megnyugtató az is, amit a szerzők ugyancsak bizonyítanak, hogy a szocialista gazdasági integráció keretében a Varsói Szerződés országai számá-

ra lehetőség nyílik arra, hogy a hadipotenciál összességének korszerűsítését minél kevesebb anyagi és pénzügyi ráfordítással oldják meg.

A zárófejezetben a szerzők azt a tevékenységet mutatják be, amelyet a kommunista és munkáspártok fejtenek ki a szocialista országok együttműködésének erősítése érdekében. Hangsúlyozzák, hogy e tekintetben a pártokat a proletár internacionalizmus elvei vezérlik, az a felelősség, amelyet az egész szocialista világrendszer, a nemzetközi munkásmozgalom sorsa, a világ békéje iránt éreznek. A szerzők példák sorával igazolják, hogy amikor az egész emberiség sorsa forgott kockán, mindig a kommunisták voltak azok, akik először tettek pozitív javaslatot a problémák békés megoldására. Egységes fellépésük napjainkban meghatározó tényező az emberi társadalom további fejlődésére.

A kötet gazdag képillusztrációval és a Varsói Szerződés története fontosabb eseményeinek kronológiai mellékletével együtt híven szolgálja azt a célt, hogy minél jobban megismerjük a világ sorsának alakításában oly nagy szerepet játszó szerződés történetét, jelenlegi tevékenységét és céljait.

Mucs Sándor

A. A. GRECSKO

A SZOVJET ÁLLAM FEGYVERES ERŐI

(Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1976. 518 o.)

A Szovjetunió nemrég elhunyt honvédelmi minisztere, A. A. Grecsko marsall, könyvében a szovjet fegyveres erőknek állít emléket, már azért is figyelemre méltóan, mert a közeljövőben ünnepeljük születésének 60. évfordulóját. A Zrínyi Katonai Kiadó gondozásában a Moszkvában 1975-ben kiadott második, bővített kiadás jelent meg magyar nyelven, mindazoknak ajánlva, akik a katonapolitika és katonai elmélet korszerű kérdéseinek tanulmányozása során mélyrehatóan kívánják megismerni a szocialista típusú hadsereg születésének és fejlődésének, dicső harci útjának történetét. Számos aktuális kérdésre kaphatnak választ azok az olvasók is, akik nem hordanak egyenruhát. Segít a szerző megérteni és feltárni mindazokat a kispolgári és revizionista nézeteket, melyektől a különböző válságidőszakokban egyetlen szocialista ország sem volt mentes; ezekről

osztályelkötelezett és valóban marxista kritikát ad. Meggyőzően bizonyítja, hogy a Szovjetunió Fegyveres Erői — az SZKP gondoskodása és a szovjet nép áldozatkész munkája eredményeként — olyan szilárd erőszakszervezete a szocialista államnak, amely képes mindenkor elhárítani és megtorolni mindenfajta imperialista próbálkozást, provokációt.

A szerző rámutat arra, hogy a szovjet fegyveres erők hősi helytállása nem véletlenszerű, hanem a szocialista hadsereget jellemző objektív törvényszerűségeken alapszik, azt a szocialista társadalmi fejlődés determinálja és az egész szovjet nép által elért kimagasló sikerek motiválják. A történelem lapjairól számos olyan hadsereget ismerünk, amely dicső haditetteket vitt végbe, ezek elsősorban olyan hadseregek, amelyek igazságos háborút vívtak, igazságos ügyért harcoltak. Végül is csak a szocialista társadalmi

rendszer alakítja ki azt a jellegében és alapjaiban új típusú hadsereget, mely előtt a legigazságosabb és legmegtisztelőbb feladat áll — a dolgozók forradalmi vívmányainak oltalmazása.

A burzsoá ideológusok nem kis figyelmet fordítanak a szovjet hadsereg; történetéről, tevékenységéről számos könyvet adtak ki. Többségük számára dicső harci útja „megfejthetetlen talányt” jelent, nem találnak magyarázatot harci sikereire. Egy részük tudatosan meghamisítja a történelmi valóságot, minden eszközt felhasználva igyekszik győzelmeinek jelentőségét csökkenteni. A világ-történelmi jelentőségű tetteket azonban — bizonyítja a szerző — nem lehet rágalomhadjárattal elhomályosítani.

A szovjet hadsereg szervezője, győzelmeinek lelkesítője mindenkor a kommunista párt volt, mindenkor igazságos ügyért fogott fegyvert, a szovjet nép szocialista vívmányait oltalmazta és ezzel ugyanakkor internacionalista küldetésének is eleget tett. A Szovjetunió következetes békepolitikát folytat, de az imperializmus léte fenntartja egy új világháború kirobbanásának lehetőségét. A háborút csakis a szocialista világrendszer egésze, gazdasági erejének, védelmi képességének fokozására, a szocialista vívmányok oltalmazására létrehozott Egyesített Fegyveres Erők harcükszültségének megszilárdítása akadályozhatja meg.

Ezt bizonyítandó, a szerző nem csupán azt a célt tűzte maga elé, hogy a szovjet állam fegyveres erőinek történetét vizsgálja. Ezt csakis alapnak szánta ahhoz, hogy feltárja hősiességének, erejének forrásait, indítékait, győzelmeinek törvényszerűségeit; egy esetleges jövő háborúban. Művének másik célkitűzése: segíteni az olvasót a szocialista hadsereg jellegének, feladatainak, korszerű színvonalon tartása jelentőségének jobb megértésében. Hozzá kíván járulni ahhoz, hogy a Szovjetunió határon túli barátai helyesen értelmezzék a szovjet hadsereg erkölcsi-harci erejének forrásait, a fejlődést mozgató motivációkat, a legyőzhetetlenségét biztosító tényezőket.

A könyv első négy fejezetében Grecsko marsall a fegyveres erők fejlesztésének történetét írja le, a hadseregépítés törvényszerűségeit; a szovjet hadsereg belső és külső funkcióival igazolja, hogy a katonai építést lenini elveinek betartása volt és lesz az ütőképes haderő fejlesztésének előfeltétele. Ezek az elvek kiállták a polgárháború és a második világháború próbáját, ahol is bebizonyosodott: nincs a világon olyan erő, amely megsemmisíthetné a szocializmust, térd-

re kényszerítve a marxi—lenini elvek által vezérelt, a kommunista társadalom felépítéséért küzdő népeket, megtörhetné a Nagy Október szülöttének, a Szovjetunió Fegyveres Erőinek győzni akarását.

A katonai építést napjainkban a kommunista párt vezető szerepének további elmélyülése jellemzi a fegyveres erők tevékenységének valamennyi területén. A szerző meghatározása szerint ez objektív törvényszerűség, melyet az ország védelmi képessége megszilárdításának feltételei és követelménye determinálnak.

A szerző a szovjet hadsereg építése valamennyi időszaka tartalmának feltárással igazolja, hogy az néphadsereg, a soknemzetiségű szovjet állam összeforrott, egységes és internacionalista-hazafias szellemben nevelt erőszakszervezete. Felhívja a figyelmet arra, hogy a szovjet nép egész életének internacionalizálódása a hadseregére is kihat: a szovjet fegyveres erők e folyamatnak nem csupán passzív tényezője, hanem az internacionalista nevelés igazi iskolája.

A tudományos-technikai haladásnak a hadseregére gyakorolt hatásával foglalkozik a következő fejezet, mely abból indul ki, hogy a történelem minden egyes háborúját alapos anyagi-technikai felkészülés előzte meg. A háborúk tapasztalatai bizonyítják, hogy a hadseregek ereje közvetlenül függ a gazdaság helyzetétől, a termelőerők fejlettségétől, a tudományos-technikai vívmányoknak a hadsereg felszerelésében való rendszeresítése mérvétől és gyorsaságától. A tudományos-technikai forradalom a két ellentétes társadalmi-gazdasági rendszer harcának kiemelt színterévé, a szocializmus történelmi fölényének megnyilvánulási eszközévé vált. A szocialista országokban a tudományos-technikai haladás békés célokat szolgál, de az imperializmus oldaláról fenyegető agresszió veszélye arra kényszeríti őket, hogy annak eredményeit a szocialista világrendszer védelmi képességének erősítésére használják fel. Ennek a követelménynek a megvalósításához azonban — hangsúlyozza Grecsko marsall — egységes és következetes hadi-technikai politikára van szükség, mely felöleli a fegyverzet és harci-technikai eszközök fejlesztésének elveit, a tudományos vívmányok megfelelő bevezetését a haderő kereteibe, az ipar és az egész gazdaság szoros kapcsolatát a hadüggyel, a különböző fegyverrendszerek és haderőnemek olyan racionális és arányos tökéletesítését, hogy eleget tudjanak tenni meghatározott háborús feladataiknak, ugyanakkor biztosított legyen kor-

szerű szinten tartásuk és minimális erkölcsi amortizációjuk, a csapatvezetés olyan új módszereinek és formáinak bevezetését, melyek a széles körű gépesítés és automatizálás alapszanak.

Az anyagi és az erkölcsi tényező együttesen alkotja a fegyveres erők minőségi alapját, mely egyben a hadrafoghatóság meghatározója is. Az erkölcsi tényező szerepével és a hadsereg személyi állományának erkölcsi-politikai állapotával foglalkozó fejezetben főleg ezt hangsúlyozza a szerző: a szovjet hadsereg történelmi győzelmei e tényező különleges és a többi állandóan ható tényezővel kifejtett együttes hatása és érvényesülése nélkül szerepelhetetlenek. A történelmi tényekkel való bizonyításon túl kiemeli, hogy a korszerű háborúban, az atomfegyver alkalmazásának körülményei között, ez a tényező még nagyobb jelentőségre tesz szert olyan szempontból is, hogy a csapás sújtotta egységeket mihamarabb fel kell készíteni új harcfeleladatok végrehajtására. Ez célratörő és következetes felkészítést tesz szükségessé már békeidőben. A szilárd erkölcsi-politikai és harci tulajdonságokat, a fizikai állóképességet a politikai és harc kiképzés, a pártpolitikai munka, a katonai nevelés hivatott kifejleszteni. Tény, hogy a szovjethatalom éveiben kialakult a hazafias és internacionalista, kommunista szellem nevelt, a nép, a párt és a haza ügye iránt odaadó katona új típusa. Az erkölcsi-politikai felkészítés színvonalának mutatója a katonák fegyelmettség és a szervezethezesség. Fegyelem nélkül nincs és nem is lehet hadsereg — határozza meg a szerző a fejezet következtetéseiben.

A tudományos-technikai haladás eredményeinek felhasználása a hadseregben, a katonák magas fokú erkölcsi-politikai és pszichológiai tulajdonságainak kinevelése egyenes arányban függ a tiszti káderek minőségi szintjétől. Grecsko marsall A fegyveres erők tiszti káderei című fejezetben a parancsnokokkal szemben támasztott követelményeket, a tisztikar helyét és szerepét, feladatait és helyzetét elemzi. Ma már a hadsereg és flotta tisztjeinek mintegy 90 százaléka a párt és a Komszomol tagja, közel 50 százaléka felsőfokú katonai vagy szakmai képiséssel rendelkezik, folyamatosan megy végbe a parancsnoki állomány fiatalítása. Részletesen szól a tisztek személyi tulajdonságainak minőségi fejlődéséről, a katonai tanintézetek szerepéről és felelőségéről a parancsnokok képzésében, nevelésében.

A honvédelem érdekei sürgetően követelik, hogy a parancsnoki káderek, va-

lamennyi tiszt tökéletesen elsajátítsa a csapatvezetés módszereit, legyen érzéke az újhoz, világosan lássa a hadügy fejlődésének perspektíváit, keresse a napi problémák megoldásának leghatékonyabb útjait. Ebből a követelményből kiindulva hangsúlyozza a szerző a katonai vezetésről szóló fejezetben, hogy a hadsereg irányítása, a csapatok vezetése a katonai építés egyik legfontosabb területe. A lenini elvek előírják a vezetés maximális önállóságát és kezdeményező-készségét, a döntések tudományos megalapozottságát, a végrehajtás rugalmasságát. A korszerű hadviselés még sokkal nagyobb követelményeket támaszt a vezetéssel szemben, mint eddig. Vonatkozik ez elsősorban az idővel való gazdálkodásra, a döntések gyors meghozatalára és eljuttatására a végrehajtókhoz, a gépesítés és automatizálás eszközeinek széles körű bevezetése útján.

Az irányításban különös hangsúlyt kap az SZKP vezető szerepe és meghatározó befolyása a katonai építésre, a magasan képzett katonai káderek kinevelésére. A párt mindenkor gondot fordított arra, hogy olyan parancsnoki káderekkel lássa el a fegyveres erőket, akik alkalmasak és képesek a katonák kiképzésére és nevelésére békeidőben és a harctevékenységek vezetésére háború esetén. A katonai tevékenység minden területén meghatározó szerepe van a parancsnok személyiségének. Szervező-irányító készségtől, hadvezéri művészetétől alapjaiban függ a hadsereg egészének sikeres működése.

Kritika alá veszi a szerző azokat a nézeteket, amelyek fetisizálják a technikai berendezések és a matematikai módszerek jelentőségét a vezetésben, mivel azok az ember és a technika, a parancsnok és a gép szembeállításához vezetnek. Ma is érvényes tétel, hogy a háborúban a döntő szerepet az ember, annak alkotó és kezdeményező képessége játssza. Az automatizálás legmagasabb szintje esetén is a parancsnok a központi személy, a törzs a vezetés alapvető szerve, a tudományos előrelátás pedig a megalapozott döntések előfeltétele.

A katona a szerepének csak úgy tud elegendet tenni, ha magas fokú erkölcsi-harci szellem hatja át, birtokában van a harci mesterségnek, uralja a reábizott harci technikát, képes annak hatását az ellenség megsemmisítésére felhasználni, miközben a legsúlyosabb szellemi és fizikai megpróbáltatások elviselésére is felkészült. Ebben rejlik a hadseregben folyó kiképzés és nevelés lényege, ez egy-

ben a pártpolitikai munka fő célkitűzése is.

A kiképzés és nevelés, az egész katonai építés elvei és módszerei a marxi-lenini metodológián, a szovjet hadtudományak a háborúról és hadseregről szóló tanításain alapszik. A szovjet hadtudomány elsősorban a néptömegek forradalmi-harci gyakorlatából, a szovjet hadsereg háborús tapasztalataiból, a csapatok hadművelési és harckiképzésének gyakorlati tanulásaiból és a tudományos-technikai haladás nyújtotta vívmányokból merít. A háború és hadviselés törvényszerűségeit mindenkor a dialektikus materializmus módszerével vizsgálja, tárja fel és fejleszti tovább, a korszerű követelményeknek megfelelően. Ez utóbbiak sorában első sorban a nukleáris hadviselés kérdései, a jövő háború képének előre látása kerülnek előtérbe. Egy esetleges háborúban a győzelem annak oldalán áll, aki összhangban van a kor követelményeivel, van érzéke az új iránt és haladó nézeteket képvisel — szögezi le a szerző. A forradalom a hadügyben lényeges előrelépést, bátor gondolkodást és az új problémák gyors és megalapozott megoldását jelenti.

Lenin arra tanított, hogy az egységes arcvonalba tömörült imperialista erőknek csakis valamennyi haladó, forradalmi nemzeti és nemzetközi erő tud ellenállni. Ezen az elven nyugszik a szocialista országok hadseregeinek fegyverbarátsága, közös célkitűzése — a szocializmus vív-

mányainak szilárd oltalmazása. Grecsko marsall összegezi a fegyverbarátság elveit és alapjait: a szocialista országok proletár osztályszolidaritása, szoros összekovácsoltság és az akciók egysége, a szocialista államok és hadseregeik szuverenitása és egyenjogúsága, kölcsönös segítése és támogatása, a nemzeti és internacionalista kötelezettségek szoros egysége a szocializmus védelmében.

A szerző könyvének zárszavában hangsúlyozza, hogy a béke fenntartásáért harcolni kell, ez a szocialista államok politikájának alapja, célkitűzése mindaddig, amíg az imperialista környezet létezik és amíg — lényegéből adódóan — magában hordozza egy új háború kirobantásának veszélyét, elsősorban a szocialista világrendszer ellen. Ezért a kommunista párt egész aktív és békeszerető politikájának alapjaként az éberséget tekinti az agresszív katonai tömbök viszonylatában, szorgalmazza a fegyveres erők szükséges fejlesztését és a szocialista közösség egésze védelmi képességének fokozását. Ezek azok a kérdések, amelyek a hadtudománnyal foglalkozók számára napjainkban a leglényegesebbek, ezért a könyv fő gondolatai, tanulságai vezérfonalként szolgálhatnak a következő időszak feladatainak megoldásához, de az elmúlt több mint fél évszázad történelmének tanulmányozásához és a megfelelő következtetések levonásához is.

Nádor Tibor

ISZTORIJA VTOROJ MIROVOJ VOJNI

1939—1945

(*Vojenizdat, Moskva, 1976. 6. k. 520 o.*)

A második világháború történetével foglalkozó 12 kötetes sorozat 1976-ban megjelent 6. kötete a háború menetében bekövetkezett gyökeres fordulat feltételeit tárja fel, szemlélteti a fordulat időszakának eseményeit, a hadviselő felek általános helyzetét, a meghatározó világpolitikai jelenségeket. Ez az időszak lényegében a hadászati kezdeményezés megragadásáért folytatott gigantikus küzdelem legfeszítettebb hadműveleteit ölelte fel a szovjet-német arcvonalon és 1942 őszétől 1943 tavaszáig tartott; ez alatt az idő alatt jelentősen megváltoztak a hadviselő felek erőviszonyai, mégpedig az antifasiszta koalíció javára.

A szerzők — széles körű dokumentum- anyagra támaszkodva — bizonyítják, hogy a Sztálingrád körzetében aratott szovjet győzelem, a szovjet hadsereg sikeres támadó hadműveletei az Észak-Kaukázusban, Leningrád és a Donyec-medence térségében, majd a kurszki és a harkovi irányban, világtörténelmi jelentőségűek és hogy — a burzsoá történetírók állításával szemben — a szovjet nép és fegyveres erői viselték a háború fő terheit, járultak hozzá döntő módon a fasiszta Németország feletti végső győzelem előkészítéséhez. Az SZKP és a szovjet kormány minden erejével az antifasiszta koalíció megszilárdításán, az